
ЕКОЛОГІЯ, ІХТІОЛОГІЯ ТА АКВАКУЛЬТУРА

ECOLOGY, ICHTHYOLOGY AND AQUACULTURE

УДК 639.371.52(477)

DOI <https://doi.org/10.32782/2226-0099.2025.145.2.35>

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ КОРОПІВНИЦТВА ЗАХІДНОГО РЕГІОНУ УКРАЇНИ НА ПРИКЛАДІ СТАВОВИХ ГОСПОДАРСТВ ЛЬВІВЩИНИ

Куць У.С. – к.с.-г.н.,

науковий співробітник лабораторії селекції риб,

Інститут рибного господарства Національної академії аграрних наук України

orcid.org/0000-0003-4073-6322

Юрчак С.В. – науковий співробітник лабораторії селекції риб,

Інститут рибного господарства Національної академії аграрних наук України

orcid.org/0009-0000-3798-9068

Деренько А.В. – аспірант,

Інститут рибного господарства Національної академії аграрних наук України

orcid.org/0009-0007-7836-9560

Остапчук М.С. – аспірант,

Інститут рибного господарства Національної академії аграрних наук України

orcid.org/0009-0003-6902-8132

Чернік Ю.П. – директор,

Державне підприємство «Дослідне господарство Львівської дослідної станції»

Інституту рибного господарства Національної академії аграрних наук України

orcid.org/0009-0005-5797-4791

Куріненко Г.А. – к.с.-г.н.,

старший дослідник лабораторії селекції риб,

Інститут рибного господарства Національної академії аграрних наук України

orcid.org/0000-0001-9365-7578

Найвагоміші досягнення України у сфері об'єктів риборозведення зосередженні в коропівництві. Зокрема значна увага була приділена селекційно-племінній роботі. Багаторічними науковими дослідженнями шляхом відтворних схрещувань і безперервному поліпшувальному відбору виведено основні породи коропів – українська рамчаста та луската. Структурними одиницями яких є внутрішньопородні типи, кожен з яких адаптований до свого ареалу та є основними представниками товарної продукції на сучасному ринку України.

Однак війна, окупація та забруднення середовища довела рибну галузь майже до повного знищення на сході, півдні та частково півночі України. Розташовані там господарства зазнали значних руйнувань, що спричинило до майнових збитків, скорочення маточного поголів'я та племінних ремонтно-маточних груп риб. Тому, з метою збереження та можливості проведення наукових робіт, щодо удосконалення продуктивних та репродуктивних показників існуючого генофонду задля підвищення економічної ефективності та

конкурентоспроможності галузі; важливо особливу увагу приділити розвитку західного регіону держави, зокрема Львівщини, ставові господарства якої на даний час є не лише структурною одиницею товарної аквакультури, а й цінною дослідною базою для наукових розробок в галузі рибиництва.

В даній роботі наведено характеристику Львівської області – як структурної ланки сільського господарства України. Зокрема проаналізовано сучасний стан товарної аквакультури та селекційно-племінної справи в даному регіоні та Україні в цілому. Розглянуто вплив на їх розвиток військових дій спричинених нападом російської федерації та подальший розвиток. У відповідності до чинного законодавства наведено структуру суб'єктів племінної справи у тваринництві та освітлено їх основні функції та діяльність на прикладі провідних ставових господарств Львівщини. Встановлено, що діяльність даних господарств дає можливість зберегти генофонд племінних особин, дослідити їх потенціал та створити попит на вітчизняну рибу продукцію.

Ключові слова: коропівництво, західний регіон (Львівщина), рибні господарства, ставове рибиництво, селекційний центр, племінний завод, племінний репродуктор, генофонд.

Kuts U.S., Yurchak S.V., Derenko A.V., Ostapchuk M.S., Chernik Yu.P., Kurinenko H.A.
Current status and prospects for the development of carp farming in the Western region of Ukraine using the example of pond farms in the Lviv region

The most significant achievements of Ukraine in the field of fish farming are concentrated in carp breeding. In particular, considerable attention was paid to selection and breeding work. Many years of scientific research through reproductive crosses and selection of continuous improvement have resulted in the development of the main breeds of carp – Ukrainian framed and scaly carps. Their structural units are intrabreed types, each of which is suitable for its area and is the main representative of commodity products on the Ukrainian market today.

However, war, occupation and environmental pollution have brought the fish branch to almost complete destruction in eastern, southern and partially northern Ukraine. The farms located there suffered significant destruction, which resulted in property losses, a reduction broodstock and replacement broodstock groups for of fishes. Therefore, in order to preserve and enable scientific works regarding the productive and reproductive performance of the existing gene pool to increase the economic efficiency and competitiveness of the industry; it is important to pay special attention to the development of the western region of the country, in particular Lviv region, where pond farms are currently not only a structural unit of commercial aquaculture, but also a valuable research base for scientific developments in the field of fish farming.

This paper describes the Lviv region as a structural unit of Ukrainian agriculture. In particular, the current state of commodity aquaculture and selective breeding in this region and Ukraine as a whole is analysed. The impact on their development of the military actions caused by the attack of the Russian Federation and their further development is considered. In accordance with the current legislation, the structure of the subjects of livestock breeding is presented and their main functions and activities are highlighted on the example of the leading stud farms of Lviv region. It is established that the activities of these farms make it possible to preserve the gene pool of breeding individuals, explore their potential and create demand for domestic fish products.

Key words: carp farming, western region (Lviv region), fish farms, pond fish farming, breeding center, breeding plant, breeding reproducer, gene pool.

Постановка проблеми. Враховуючи географічне розташування та природний ареал, історично склалося так, що в Україні найпоширенішою формою рибиництва є ставова аквакультура. Загалом на території України налічується понад 49 тисяч водних об'єктів, які належать до рибогосподарських та складають потужний потенціал для розвитку аквакультури [1, 2]. Численними науковими дослідженнями проведеними впродовж тривалого часу та спрямованими на удосконалення продуктивних характеристик коропів виведено дві породи, які на сьогоднішній день є основними представниками товарної продукції на ринку України і включають в себе такі внутрішньопородні типи як любінський, антонінсько-зозуленецький, несвицький, нивківський, галицький та малолускатий [3]. Відтворення даних внутрішньопородних типів здійснюється на основі географічного районування. Кожен з даних типів адаптований до свого ареалу розповсюдження [4, 5].

Війна із загарбниками, окупація, втрата та забруднення ресурсів довела рибну справу майже до повного знищення на сході та півдні України [6]. В період ведення військових дій на території східної, південної, центральної частини України, розташовані там рибницькі господарства зазнали значних майнових збитків через пошкодження ставків, гідротехнічних та інших споруд або пристроїв, будівель, виробничого обладнання та іншого майна, а також загибелі риби. Замінування ж окремих територій унеможливило доступ до виробничих потужностей господарств та проведення технологічних операцій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Внаслідок повномасштабних воєнних дій в Україні майже два роки призупинена рибогосподарська діяльність у дніпровських водосховищах [7, 8]. Величезних збитків завдала російська військова агресія й веденню селекційно-племінної справи. Згідно досліджень проведених науковцями Інституту рибного господарства НААН, кількість маточного поголів'я коропа в господарствах – суб'єктах племінної справи в рибництві впродовж 2022 р. знизилась в середньому не менше ніж на 30% порівняно з попередніми роками. Ще відчутнішим зменшенням чисельності характеризувались ремонтні групи племінного молодняку коропа, кількість риб в яких у деяких господарствах зменшилась на 40–60% [9].

До початку повномасштабного вторгнення російської федерації на територію України ставова аквакультура мала представництво в кожному регіоні. Ключовими аспектами у вирішенні даної проблематики є підвищення рибопродуктивності водойм та проведення селекційних робіт спрямованих на, формування високопродуктивних племінних стад з високими продуктивними характеристиками, виведення нових гібридних форм, отримання якісного рибопосадкового матеріалу та забезпечення населення достатньою кількістю товарної рибопродукції. Загалом на території України суб'єкти племінної справи (23 господарства) з коропівництва розташовані в 12 областях. Найбільша кількість в Львівській області – 5 (рис. 1).

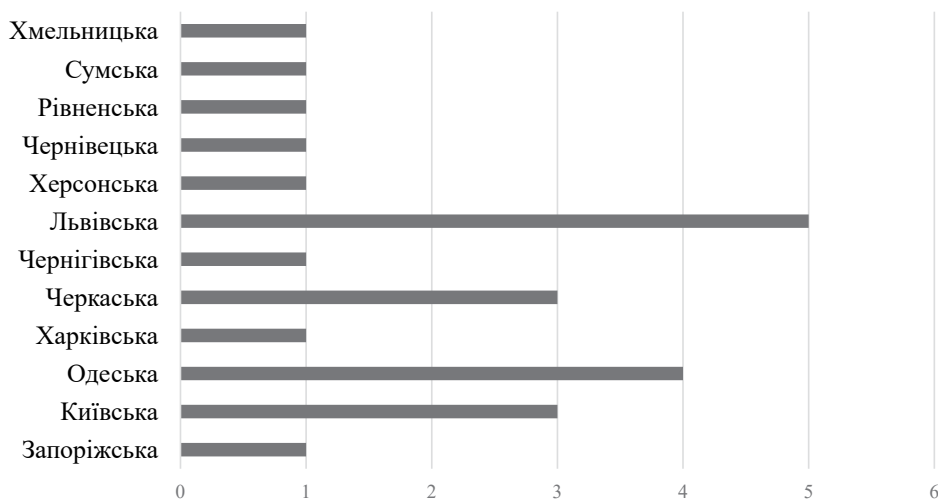

Рис. 1. Кількість господарств зі статусом суб'єкта племінної справи у тваринництві, по областях

Загалом у Львівській області статус мають 8 суб'єктів племінної справи і єдиний в Україні Селекційний центр з рибицтва (рис. 2).

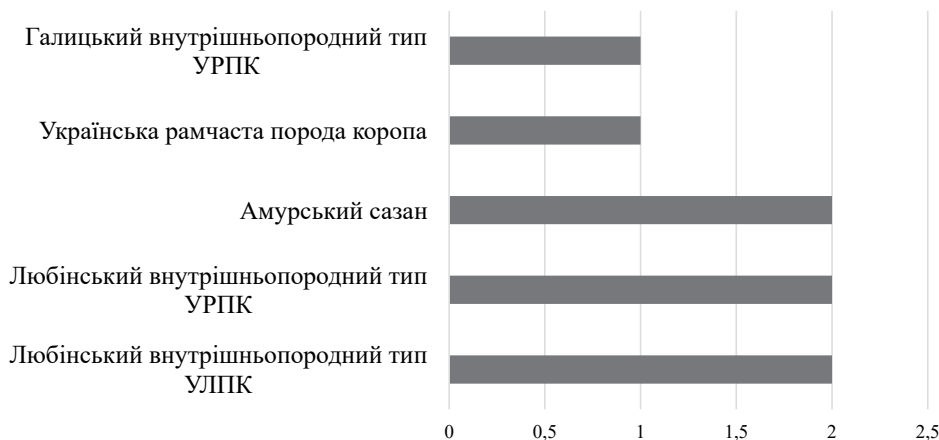

Рис. 2. Розподіл суб'єктів племінної справи в тваринництві, по об'єктах відтворення у Львівській області

Статус суб'єкта племінної справи у тваринництві мають господарства по відтворенню коропа української рамчастої породи та його структурної одиниці – галицького внутрішньопородного типу. Разом з тим наявність однієї з найбільшої кількості Племінних репродукторів з відтворення любінського внутрішньопородного типу та відповідно розповсюдження по території України свідчить, про широке застосування даного типу в аквакультурі в цілому. А закріплення продуктивних та репродуктивних показників на високому рівні сприяє висуванню даного типу на породу.

В умовах сьогодення товарне виробництво та відтворення біоресурсів у рибицтві включає в себе ставкове господарство, рибицтво у територіальних водах, риборозплідники, рибицькі заводи, нерестові господарства та племрепродуктори. Основою високих результатів діяльності рибних господарств є рівень використання об'єкта вирощування, який максимально пристосований до місцевих екологічних умов та технології ведення рибицтва. Ці об'єкти забезпечують вирощування та відтворення рибних ресурсів для продажу, а також для підтримки природних популяцій. Тому особливо актуальним питанням сьогодення є розвиток коропівництва західного регіону держави задля збереження та удосконалення існуючого генофонду риб, де на провідних позиціях можуть бути ставові господарства Львівщини. Загалом ставові господарства західної частини України в середньому спроможні за вегетаційний сезон виростити понад 5600 тон продукції [10, 11].

Виклад основного матеріалу. До початку повномасштабного вторгнення російської федерації на територію України, лідером по виробництві продукції аквакультури в західному регіоні була Вінницька та Львівська області. В період 2022–2023 років, найбільшу кількість продукції аквакультури в цьому регіоні вирощували в умовах ставових господарств Хмельницької області (рис. 3).

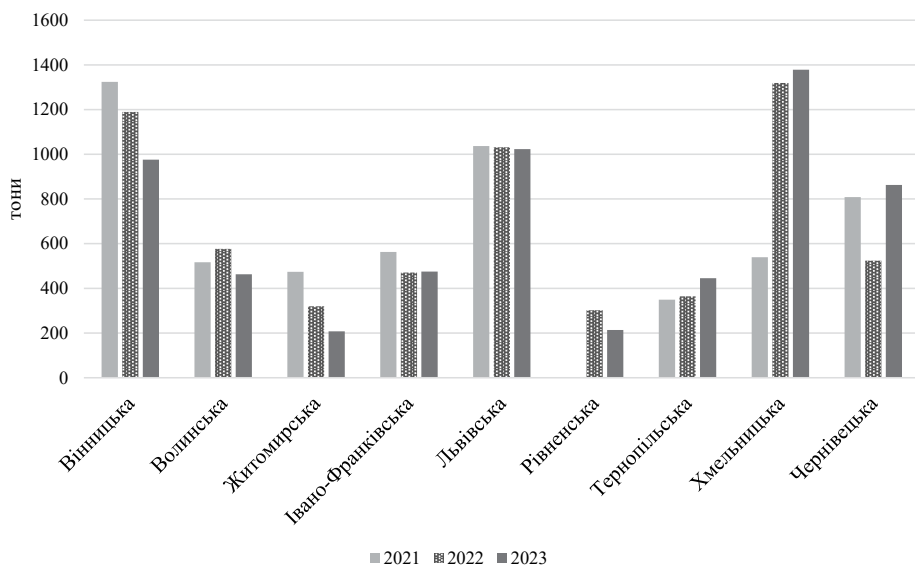

Рис. 3. Обсяги вирощування товарної продукції ставовими господарствами західного регіону України

При цьому частка коропа від загальної продукції аквакультури коливається в значних межах і становила в 2021 р. – 30,7–74,9%, 2022 р. – 31,7–84,3% та 2023 р. – 27,3–81,2%. Найбільша частка коропоної продукції в довосенний стан припадала на виробництво у Тернопільській області натомість у воєнний час найбільше продукції коропа вирощено у Івано-Франківській. До трійки областей з найбільшою кількістю товарної продукції коропа також входили Івано-Франківська та Львівська області (рис. 4).

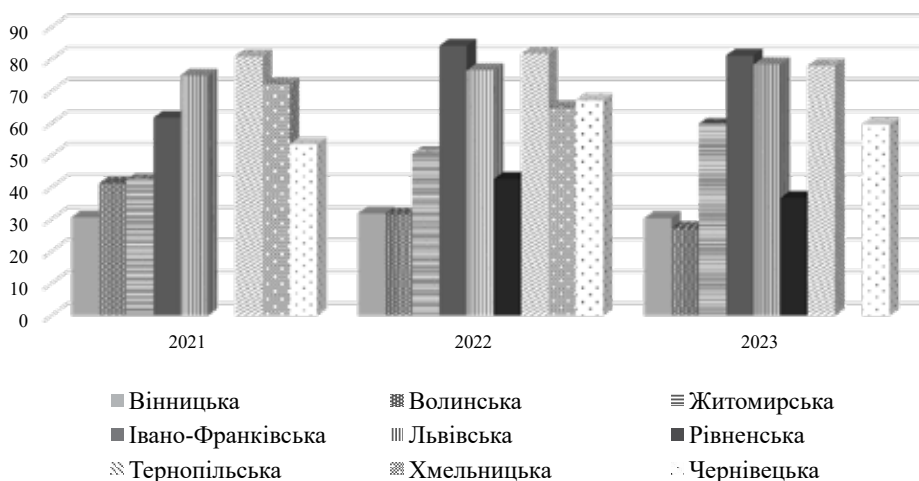

Рис. 4. Частка продукції коропа по відношенню до загальної продукції аквакультури ставових господарствах західного регіону України

Якщо розрахувати співвідношення товарної продукції коропа вирощеного в ставових господарств західного регіону України по відношенню до загальної кількості продукуваної продукції коропа в Україні, то можемо бачити, що лідером є Львівська область. Варто також зазначити, що у воєнний стан у період 2022–2023 рр. частка товарної продукції коропа збільшилася до 14,0% та 14,8% відповідно по відношенню 2021 року – 12,1%. Збільшення обсягів вирощеної товарної продукції коропа відбувалося також і у Івано-Франківській, Тернопільській та Хмельницькій (без врахування даних 2023 року) областях. В той час як ставові господарства таких областей як Волинська, Житомирська, Рівненська знизили показники по вирощуванню товарної продукції коропа (рис. 5).

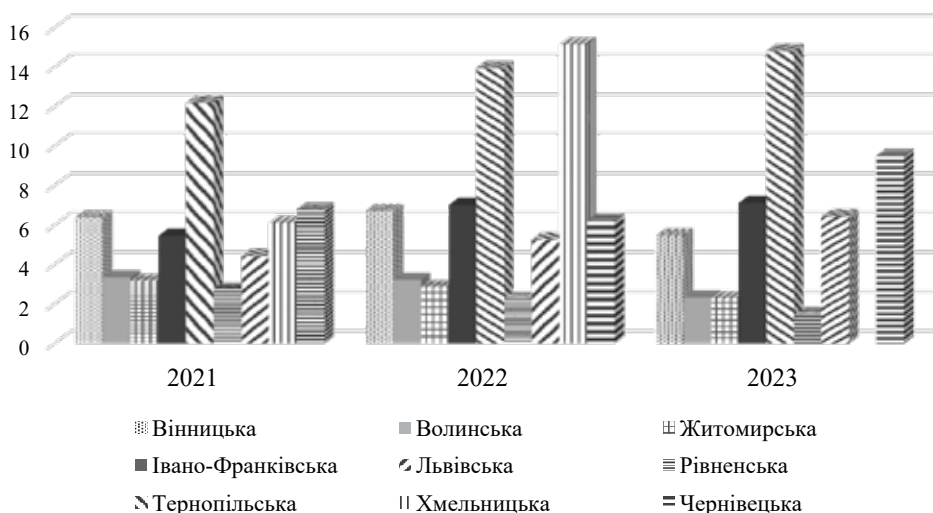

Рис. 5. Співвідношення продукції коропа ставових господарств західного регіону України по відношенню до загальної кількості продукуваної продукції коропа в Україні

Отже, серед усіх ставових господарств західного регіону, впродовж 2021–2023 рр. сталим розвитком, відповідно реалізацією товарної продукції коропа характеризується Львівська область. Територія Львівської області становить 21,8 тис. км² і розташована в межах басейнів Вісли (40%), Дністра (50%), Дніпра (10%). Площа зайнята водними об'єктами складає 53,8 тис. га в тому числі водосховищами і ставками 12,41 тис. га. На Львівщині функціонує 21 водосховище загальною площею водного дзеркала 27 км² та з об'ємом води 52,6 млн. м³. За басейнами головних річок водосховища зосереджені так: Дністер – 11, Західний Буг – 5, Сян – 4 водосховища. У межах району річкового басейну Дністра розташовано 55% від всіх водосховищ, на район річкового басейну Вісли (Західного Бугу) припадає 25% і на басейн Сяну – 20% від всіх водосховищ Львівської області. Найбільшим водосховищем є Добротвірське (повним об'ємом 14,6 млн. м³) джерелом живлення якого є річка Західний Буг, басейн річки Вісли [12, 13, 14].

Львівщина в цілому нараховує 8950 річок різної протяжності загальною довжиною 16343 км, з яких 242 річки довжиною понад 10 км кожна, що складають

5538 км загальної протяжності. Найбільшу кількість річок становить басейн Дністра (5 838) та Західного Бугу (3 213), і незначна кількість в басейнах Прип'яті та Сяну [15, 16]. За довжиною вони поділяються на великі, середні та малі. Ці водойми мають велике господарське значення, а також є важливими для водності території.

Найінтенсивнішою формою рибного господарства є ставкове. Ставковий фонд України близько 22000 ставків. Львівська область посідає четверте місце в Україні за кількістю ставків. На території області налічується 3055 ставків із загальним об'ємом 115,2 млн м³ у більшості використовуються для риборозведення. Найбільша кількість ставків розташована на території Яворівського і Львівського районів [17, 18, 19].

В області функціонує ряд спеціалізованих рибних господарств тепловодної та холодноводної аквакультури. До таких суб'єктів господарювання належать повносистемні товарні рибні господарства, риборозплідники та рибоводно-меліоративні станції, товарні рибні господарства. Повносистемні товарні рибні господарства здійснюють відтворення (природне та штучне) молоді цінних видів риб, вирощують рибопосадковий матеріал для власних потреб і товарну рибу на реалізацію. У таких господарствах рибицтво орієнтоване на отримання максимальної біопродукції з одиниці площі водних угідь за один вегетаційний сезон. Поділ території на природно-кліматичні зони рибицтва базується на кількості днів у році з середньодобовою температурою повітря вище 15°C. Рибні господарства західних областей України розміщені у географічній зоні Полісся, що відповідає третій зоні рибицтва, у якій таких днів буває 91–105 впродовж вегетаційного сезону [20].

В умовах воєнного часу західний регіон України залишається одним із перспективних щодо виробництва аквакультури: відтворення та збереження генофонду короповіх риб. У нинішньому часі воєнних дій уся відповідальність повинна бути зосереджена на виробництві племінного та ремонтного матеріалу риб. Наразі в області працює лише єдине рибне господарство, яке має статус селекційного центру та займається відтворенням. Одним із таких спеціалізованих господарств є державне підприємство «Дослідне господарство Львівської дослідної станції Інституту рибного господарства Національної академії аграрних наук», що являється науково-виробничим центром рибицтва у Західному регіоні України з 1960 року.

Селекційний центр – це головна установа (підприємство) що координує ведення селекційно-племінної роботи певної галузі тваринництва у визначеному регіоні, зокрема удосконалення та створення племінних (генетичних) ресурсів вищої племінної (генетичної) цінності, селекційних досягнень з використанням кращого генофонду, в тому числі світового. Разом з тим селекційний центр займається не лише створенням нових племінних ресурсів, а й збереженням генофонду існуючих, локальних і зникаючих вітчизняних порід [21]. Координацію роботи селекційних центрів здійснює Головний селекційний центр у кожній галузі, який створюється на базі наукової установи та провідних племінних заводів із збереження їх юридичної та існуючої підпорядкованості.

Відповідності до програми селекційного центру, план розширеного відтворення складається рибоводом-селекціонером, виходячи з потреби в плідниках для відновлення свого стада та повного забезпечення товарних спеціалізованих комплексів в підконтрольному регіоні, оскільки покращений матеріал із такого центру має надходити до племрозплідників-репродукторів, які займаються вирощуванням ремонтного поголів'я і забезпечують плідниками промислові господарства.

Робота із заготівлі плідників та ремонтного стада об'єктів відтворення здійснюється впродовж промислового періоду, визначеного правилами рибальства, а також у разі потреби в період нересту з відповідним обґрунтуванням строку, місця, знарядь лову, кількості плідників. При заготівлі плідників відбираються зрілі самці і самки, що відповідають вимогам рибництва. Облік стада щороку уточнюється за результатами бонітування та використання в процесі відтворення. Заготівля плідників та ремонтного стада (у разі вилучення особин з природного середовища) оформляється актом заготівлі плідників та ремонтного стада із записом у промисловому журналі. Під бонітуванням риб визначено заходи щодо сортування і визначення якісного стану риб за сукупністю морфологічних, фізіолого-біохімічних і рибоводних показників.

Державне підприємство «ДГ Львівської дослідної станції» НААН було створене у 2002 році в результаті реорганізації Львівського відділення Інституту рибного господарства УААН. Підприємство є структурною одиницею Інституту рибного господарства НААН України [22, 23]. У відповідності до атестатів №№ 1031, 1032, 1033 від 20.03.2003 року Державному підприємству «ДГ Львівської дослідної станції» Інституту рибного господарства НААН, було присвоєно статус Племінного заводу (фото 1–3), а з 19 червня 2003 року – статус Селекційного центру з рибництва (атестат № 2148) що є єдиним в умовах сьогодення в Україні.

Фото 1

Фото 2

Фото 3

Дослідне господарство безпосередньо підпорядковане Львівській дослідній станції ІРГ НААНУ, що узгоджується з метою його створення – організаційно-господарського забезпечення станції для проведення досліджень, випробувань і доопрацювання наукових розробок, їх апробації, а також виробничих перевірок і впровадження їх у виробництво.

Ставковий фонд дослідного господарства складає 233,44 га водного дзеркала, з яких 175 га займають нагульні, 36,43 га – вирощувальні, 8,23 га – зимувальні, 0,95 – нерестові і 12,83 га літні маточні стави (рис. 6).

Рис. 6. План схема та фото Державного підприємства «ДГ Львівської дослідної станції» Інституту рибного господарства НААН

На базі даного центру зосереджено діяльність по відтворенню любінського, галицького, несвицького та антонінсько-зозуленецького коропів. ДП ДГ Львівська дослідна станція має статус племінного репродуктора по відтворенню амурського сазана. В 2020 році закінчено роботи по освіженню крові даного виду. Роботи даного напрямку вдалося провести завдяки дефростації молок від плідників амурського сазана материнської водойми, оз. Ханка, басейн р. Амур. Проведені генетичні дослідження підтвердили, що особини отримані з застосування методу кріоконсервування мали більш складну генетичну структуру подібну до диких популяцій материнських водойм [24, 25, 26, 27].

В умовах даного господарства, окрім стандартних селекційно-племінних заходів в рибористві, проводять комплекс розширених наукових досліджень генетичного, біохімічного, біотехнологічного, гістологічного, гематологічного та фізіологічного напрямку, що потребують утримання збільшеної кількості посадкового матеріалу (2-х, 3-х, і 4-х річок), що вимагає задіяти всі виробничі площі

та потребує додаткового фінансування. Проте, варто зазначити, що впродовж останнього десятиліття державою призупинено держпідтримку у рамках програми «Селекція у риборицтві». Це значно ускладнює утримання ремонтно маточних та маточні стада перерахованих внутрішньопородних типів коропа, відповідно їх фізіологічних та нормативних умов утримання. Тому, з метою, збереження, відтворення та раціонального забезпечення племінними ресурсами господарств України; функціонування єдиної системи селекції у риборицтві; збереження генофонду існуючих, локальних маточних стад; підвищення економічної ефективності та конкурентоспроможності галузі; формування власного експортного потенціалу племінних ресурсів в умовах сьогодення доречним є відновлення програми фінансування селекційно-племінної роботи державними органами що регулюють діяльність суб'єктів селекційно-племінної справи у тваринництві.

На сьогоднішній день за сприяння низки науковців Інституту рибного господарства ведуться селекційно-племінні роботи по відтворенню коропових риб. У відповідності статусу Племінного заводу, господарство у чистоті утримує маточне стадо Любінського внутрішньопородного типу української рамчастої та лускатої породи коропа та амурського сазана. На утриманні в господарстві перебуває понад 1000 плідників любінського внутрішньопородного типу української рамчастої і лускатої породи коропа та амурського сазана, а також майже 15 тис. екз. ремонтно-маточного матеріалу, включаючи цьоголіток. Середній показник робочої плодючості рамчастих любінських коропів складає 567 тис. ікринок за виходом 7-ми добових личинок з природного нересту – 221 тис. екз., лускатих відповідно – 647 тис. ікринок та 228 тис. екз. Показники амурського сазана відповідно складають 199 тис. ікринок та 79 тис. екз. [28]. Ареал коропів любінських внутрішньопородних типів не обмежується західним регіоном України. Його висока пластичність дає змогу успішно розводити їх як в зоні Полісся так і Лісостепу.

Згідно заходів з розведення і подальшого удосконалення селекційного досягнення у тваринництві – антонінсько-зозуленецьких внутрішньопородних типів української рамчастої та української лускатої порід коропа, наданих Міністерством аграрної політики та продовольства України (додаток до наказу № 24 від 06 січня 2021 року) розпочато роботи, що спрямовані на формування маточних стад антонінсько-зозуленецьких внутрішньопородних типів української рамчастої та української лускатої порід коропа в зоні Полісся [29]. З метою промислової гібридизації з любінським та галицьким коропом на господарстві утримуються статевозрілі плідники та ремонтно-маточний матеріал віком 2–3 роки антонінсько-зозуленецького внутрішньопородного типу [30].

В зв'язку з потребою збереження генетичного матеріалу цінних видів риб, у 2010 році було відновлено роботи по відтворенню Несвицького зонального типу. У відповідності до Програми ведення селекційно-племінної роботи з «Несвицьким зональним типом в ставових господарствах України на період 2020–2023 рр.» сформовано маточні стада, а в 2022 році закладено першу селекційну лінію [31, 32].

Крім цього на утриманні даного господарства перебуває ремонтно маточне стадо галицького коропа. Селекційні роботи по відновленню маточного стада цього масиву коропа, колективом науковців ІРГ НААН ведуться впродовж останніх 20 років і в 2021 році успішно завершено та пройдено державну апробацію даного масиву, як внутрішньопородного типу української рамчастої породи коропа [33].

Окрім репродукції у племгосподарстві проводяться міжпородні схрещування коропів. Одержані результати демонструють ефективність застосування в сучасній рибницькій практиці промислового схрещування. Враховуючи належність кожного внутрішньопородного типу до еколого-географічних умов, при схрещуванні порід різного географічного походження спостерігається підвищення ефекту гетерозису. Промислова гібридизація і її висока результативність у ставовому рибництві завдяки використанню гетерозису відіграє важливу роль при збільшенні рибопродуктивності ставових господарств коропа [34, 35, 36]. За останнє десятиліття проведено низку наукових робіт в основі яких покладено дослідження з вивчення явища гетерозису різних структурних одиниць українських порід коропа. За результатами досліджень встановлено, що поєднання галицького та антонінсько-зозуленецького коропів сприяє покращенню товарних кондицій, тоді як використання в помісях любінських коропів сприяє підвищенню не лише товарних кондицій, а показників виживаності [37, 38, 39, 40].

Дослідне господарство має достатню для роботи науково-виробничу та матеріально-технічну базу. В 2021 році було відновлено ремонтні роботи по відбудові інкубаційного цеху. Цех облаштовано інкубаційними апаратами, ємностями для утримання плідників, що дозволить оптимізувати вирощувальні процеси за рахунок раннього нересту шляхом інкубації ікри племінних риб. Таким чином в даних умовах існує можливість проводити нерест в паралелі двома способами – природнім та заводським.

Разом з тим, господарство спеціалізується на вирощуванні нетрадиційних об'єктів аквакультури, зокрема лина та щуки. Обидва види відтворюються природнім нерестом. Зарибок щуки використовують як біологічного меліоратора ставів – борючись з чисельною популяцією карася. Вирощування лина проводиться з метою формування маточного стада для отримання в подальшому покоління призначеного для селекційних робіт та розроблення технології вирощування в штучних умовах.

Також на теренах Львівщини провадяться селекційні дослідження в таких рибницьких господарствах: ТЗОВ «Карпатський водограй» (м. Пустомити) та СФГ «Короп» (с.м.т. Рава-Руська).

ТЗОВ Карпатський водограй є важливим суб'єктом рибогосподарської діяльності Львівщини. Загальна площа водного дзеркала 144 га. В основному діяльність господарства спрямована на вирощуванні товарної риби та рибопосадкового матеріалу. Господарство є повносистемним, з облаштованим інкубаційним цехом та установкою замкнутого водопостачання побудованим у відповідності до сучасних технологій (Рис. 6 а, б).

У 2024 році господарство отримало статус племзаводу з відтворення амурського сазана та білого амура. У відповідності до Закону України про діяльність селекційно-племінної справи племінний завод – це суб'єкт племінної справи у тваринництві, який має стадо високопродуктивних племінних тварин вищої племінної (генетичної) цінності визначеної породи, застосовує їх чистопородне розведення та здійснює виробництво і торгівлю племінними (генетичними) ресурсами. Відповідно він має виконувати такі завдання:

удосконалення племінних і продуктивних якостей тварин шляхом проведення поглибленої селекційної роботи та використання для відтворення стада найкращих племінних (генетичних) ресурсів вітчизняного та зарубіжного походження для одержання тварин з новими генетичними ознаками;

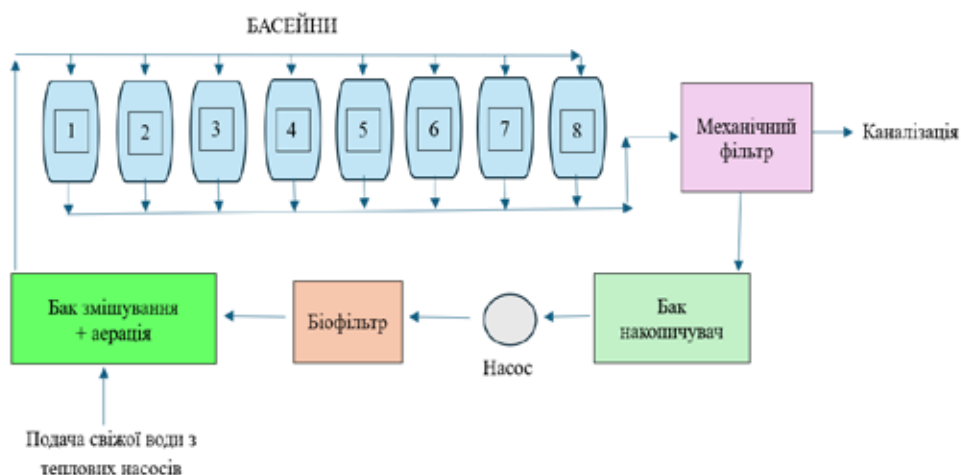

Рис. 6а. Схема басейнового модуля RAS господарства «Карпатський водограй» для підрощування та вирощування молоді різних видів риби

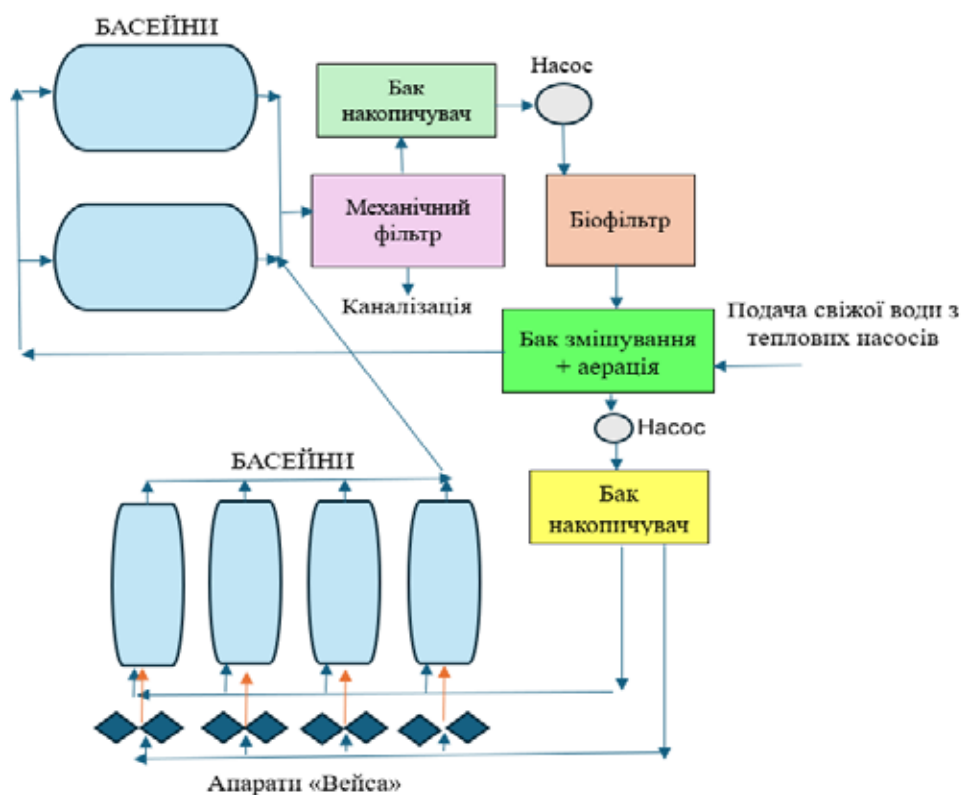

Рис. 6б. Схема модуля відтворення риби RAS господарства «Карпатський водограй»

створення заводських і спеціалізованих ліній, кросів, родин, видатних тварин відповідно до програм селекції та планів селекційно-племінної роботи;

забезпечення генетичного різноманіття;

збереження (у разі потреби) генофондові (колекційних) стад цінних порід, використання їх для створення нових селекційних досягнень;

проведення випробувань різних типів і ліній на поєднуваність для одержання кросів;

відбір самок-матерів і самців-батьків, оцінка та відбір ремонтних самців, оцінка плідників за якістю потомків;

одержання плідників-поліпшувачів та інших видів племінних (генетичних) ресурсів із стійкою спадковістю та їх розповсюдження для відтворення сільсько-господарських тварин (торгівля) [закон про плем справу].

Також варто зазначити співпрацю ТОВ «Карпатського водограю» та інших господарств західного регіону з Інститутом рибного господарства НААНУ, що відображається у проведенні наукових досліджень відповідно до наукової тематики інституту та дисертаційних робіт [41, 42].

Так, в 2020 році в трьох господарствах Західного регіону ТОВ «Карпатський водограй», ДПДГ Львівської дослідної станції та ТОВ «Цумань риба» було розпочато роботи з початку апробації несвицького коропа, який є цінним зональним типом і характеризується стійкістю до захворювань (зокрема краснухи), невибагливістю до умов середовища та в останні роки зазнав скорочення своєї чисельності. В результаті було сформовано маточні стада, проведено інкубацію та закладено лінію першого покоління. Підсумовуючи отримані результати можна зробити висновок, що нащадки першого селекційного покоління на першому році життя характеризувалися високими продуктивними показниками і як наслідок рекомендуються для промислового вирощування в зоні Полісся. Матеріали проведених експериментів зараховані до апробації як нове селекційне досягнення в тваринництві [43, 44].

Рибне господарство «Короп», розташоване у смт. Рава-Руська, Львівської області, що біля західного кордону України. Господарство у своєму ставовому фонді налічує 60,2 га водного плеса. Річкова мережа району відноситься до басейну р. Західний Буг. Основною водною артерією ФСГ «Короп» є р. Рата (рис. 7).

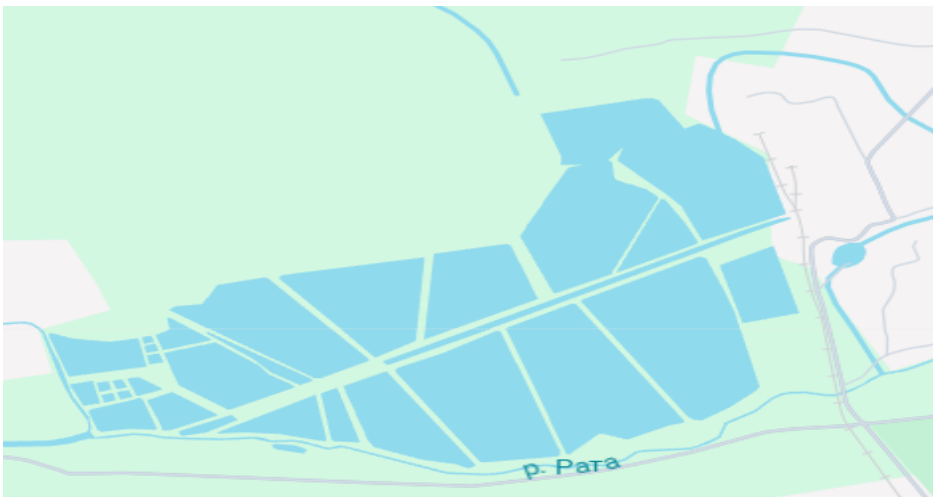

Рис. 7. План-схема ФСГ «Короп», Львівська область

Упродовж останніх 10-ти років на базі господарства-оригінатора «Короп» провадяться селекційні роботи з формування ремонтно-маточних стад генетично чистих ліній галицького коропа. Даний тип коропа поклав основу для виведення українських порід коропа. За результатом проведених робіт, ІРГ НААН було отримано наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України № 377 від 23 листопада 2021 року «Про затвердження галицького масиву як внутрішньопорідний тип української рамчастої породи коропа» [45]. В процесі наукових досліджень ФСГ «Короп отримало статус племінного репродуктора по галицькому коропу. Відповідно виконує такі завдання:

- розведення племінних тварин власної репродукції, а також тих, що надходять з племінних заводів та імпортуються;

- збереження (у разі потреби) генофондові (колекційних) стад цінних порід, використання їх для створення нових селекційних досягнень;

- проведення випробувань різних типів і ліній на поєднуваність;

- оцінка плідників за якістю потомків [закон про селекцію].

Промислове вирощування галицьких коропів в даному господарстві дає можливість не лише наповнити ринок якісною рибною продукцією, а й забезпечити збереження чистої генетичної структури масиву. Тому важливим значенням є відродження в Україні цінних аборигенних масивів коропа, до яких належить галицький короп.

Отже, селекційна робота з рибами надзвичайно складна, вимагає наявності дорогоцінної експериментальної бази, тому її доцільно зосереджувати в спеціалізованих господарствах. Саме тому дослідні господарства Львівщини є цінною дослідною базою для наукових розробок, які інтенсивно впроваджуються у рибництво як України, так і за її межами. Дані господарства володіють більш ніж сорокарічним досвідом роботи у селекційному аспекті рибництва, мають належний кадровий науковий потенціал та достатню дослідну базу для роботи за селекційно-племінним напрямом. Відповідно науково-дослідні роботи з вітчизняними племінними ресурсами у коропівництві є важливою складовою спрямовані на їхній розвиток і збереження як структурних одиниць українських порід, необхідних для наступного використання в процесі селекції та різних схемах схрещування.

Висновки. Резюмуючи вище наведені дані можна зробити висновок про те, що постійно триває пошук оптимальних моделей вирощування риб зокрема коропових. Науковцями впроваджуються інновації, напрацювання та рекомендації для господарств, стосовно удосконалення якості кормів та технологій розведення риб. Усі ці заходи потребують вкладення коштів, нових знань, кваліфікованих виконавців, що в свою чергу підкреслює доцільність утримання та розвитку спеціалізованих господарств.

Функціонування таких рибницьких господарств дає можливість зберегти генофонд племінних особин, цінних у селекційному аспекті, дослідити їхній потенціал та створити попит на вітчизняну недорогу якісну рибну продукцію серед населення.

Таким чином, селекційні напрацювання щодо контролю якісних продуктивних показників племінного матеріалу є основою та відповідальним етапом у племінній справі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Сучасна аквакультура: від теорії до практики : практ. посіб. / Ю.Є. Шарило та ін. Київ, 2016. 119 с.

2. Фермерське рибництво / Грициняк І. І. та ін. Київ : Герб, 2008. 560 с.
3. Андрющенко А. І., Алімова С. І. Ставовє рибництво. Київ : Видавничий центр НАУ, 2008. 636 с.
4. Організація селекційно-племінної роботи в рибництві / М. В. Гринжевський та ін. Київ : Рибка моя, 2006. 352 с.
5. Олексієнко О. О., Грициняк І. І. Внутрішньопорідна структура українських коропів. *Рибогосподарська наука України*. 2007. № 1. С. 21–27.
6. Симон М. Ю., Сироватка Н. Ю. Деякі аспекти впливу двох років повномасштабної війни на коропівництво в Україні. *Сучасні проблеми раціонального використання водних біоресурсів* : зб. матеріалів VI Міжнар. наук.-практ. конф., 9–10 жовтня 2024 р. Київ : ПРО ФОРМАТ, 2024. С. 260.
7. Бургаз М. І., Соборова О. М., Дьомін В. В. Вплив воєнних дій та руйнування Каховської ГЕС на сучасний стан Дніпровсько-Бузького лиману. *Сучасні проблеми раціонального використання водних біоресурсів* : зб. матеріалів VI Міжнар. наук.-практ. конф., 9–10 жовтня 2024 р. Київ : ПРО ФОРМАТ, 2024. С. 260.
8. Бузевич І. Ю. Рибогосподарські аспекти доцільності відновлення Каховського водосховища. *Сучасні проблеми раціонального використання водних біоресурсів* : зб. матеріалів V Міжнар. наук.-практ. конф., 8–9 листопада 2023 р. Київ : ПРО ФОРМАТ, 2023. С. 216.
9. Грициняк І. І., Третяк О. М., Курієнко Г. А., Ганкевич Б. О. Актуальні проблеми сучасної системи селекційно-племінної справи в аквакультурі України. *Сучасні проблеми раціонального використання водних біоресурсів* : V Міжнар. наук.-практ. конф., 8–9 листопада 2023 р. Київ : ПРО ФОРМАТ, 2023. С. 216.
10. Миськовець Н. П. Аналіз сучасного стану та перспективи розвитку рибного господарства України. *Бізнес Інформ*. 2020. № 3. С. 104–111.
11. Звіт держрибагенства про аквакультуру за 2024 рік. URL : https://darg.gov.ua/ogljad_virobnictva_produkciji_0_0_0_13699_1.html (дата звернення 11.08.2025).
12. Географічна енциклопедія України : у 3т / за ред. О. М. Маринича та ін. Київ : Українська радянська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 1990. Т. 2. 480 с.
13. Забокрицька М. П., Хільчевський В. К., Манченко А. П. Гідроекологічний стан басейну Західного Бугу на території України : підручник. Київ : Ніка-Центр, 2006. 184 с.
14. Хільчевський В. К. Енциклопедія сучасної України / за ред. І. М. Дзюба та ін. Київ : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2001–2025.
15. Швец Г. І., Дрозд Н. І., Левченко С. П. Каталог річок України / відп ред. В. І. Мокляк. Київ : АН УРСР, 1957. 192с.
16. Водний фонд України: Штучні водойми – водосховища і ставки / Гребінь В.В. та ін. ; ред. В. К. Хільчевського. Київ, 2014. 164 с.
17. Водосховища Львівської області. URL : <https://uk.wikipedia.org/wiki> (дата звернення 08.08.2025).
18. Стави Львівської області URL : <https://uk.wikipedia.org/wiki> (дата звернення 08.08.2025).
19. Грех В., Кухтій А., Холявка В. Гідроресурси Львівщини як життєве середовище рибних багатств. *Конструктивна географія і картографія: стан, проблеми, перспективи* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 1–3 жовтня 2020 р. Львів : Простір-М, 2020. С. 65–67.
20. Наказ міністерства аграрної політики та продовольства України № 45 від 30.01.2013 «Про затвердження Зон аквакультури (рибництва) та рибопродуктивності по регіонах України». Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 11 лютого 2013 р. за № 240/22772 (дата звернення 11.08.2025).
21. Наказ міністерства аграрної політики та продовольства України № 234 від 19.06.2015 «Про затвердження Порядку присвоєння відповідного статусу суб'єктам племінної справи у тваринництві та Технологічних вимог до проведення

селекційно-племінної роботи в галузі бджільництва» Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 08 липня 2015 р. за № 809/27254 (дата звернення 11.08.2025).

22. Інститут рибного господарства / за ред. І. І. Грициняка. Київ : ДІА, 2010. 352 с.

23. Статут державного підприємства «Дослідне господарство Львівської дослідної станції» Інституту рибного господарства НААНУ Великий Любінь, 2022. 12 с.

24. Kuts U. S., Tarasjuk S. I., Hrytsyniak I. I., Zaloilo O. V., Kurylenko H. A. A comparative analysis of Amur carp (*Cyprinus rubrofasciatus*) produced from native and cryopreserved sperm using microsatellite loci. *AACL Bioflux*. 2021. Vol. 14, Issue 3. P. 1396–1405.

25. Оцінка генетичної мінливості племінних стад амурського сазана (*Cyprinus rubrofasciatus* Lacépède 1803) / А. Е. Маріуца та ін. *Рибогосподарська наука України*. 2023. № 3. С. 86–101.

26. Характеристика екстер'єрних показників самців амурського сазана (*Cyprinus carpio haematopterus*) різного генезису / У. С. Куць та ін. *Рибогосподарська наука України*. 2020. № 3. С. 47–56.

27. Hrytsyniak I. I., Kurinenko H. A., Kuts U. S., Syrovatka D. A., Yaremchuk I. M., Bielkova O. Y., Tretiak O. M., Hryhorenko T. V. Dynamics of age changes for the biochemical parameters of sperm production in Amur carp (*Cyprinus rubrofasciatus*) of different geneses. *AACL Bioflux*. 2023. Vol. 16, Issue 4. P. 1951–1962.

28. Додаток 10. До Положення про Державний реєстр суб'єктів Племінної справи у тваринництві. Кількісні і якісні показники продуктивності стада й виробничо-господарської діяльності суб'єкта племінної справи з рибництва за станом на 01 січня 2025 р. ДПДГ Львівської дослідної станції Інституту рибного господарства НААН України. Вид риби, порода: любінський внутрішньопородний тип української рамчастої породи коропа; любінський внутрішньопородний тип української лускатої породи коропа.

29. Наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України № 24 від 24.01.2021 «Про затвердження антонінсько-зозуленецьких внутрішньопородних типів української рамчастої та української лускатої порід коропа»

30. Антонінсько-зозуленецький внутрішньопородний тип українських порід коропа, як перспективна ланка аквакультури Прикарпаття / Г. А. Куріненко та ін. *Рибогосподарська наука України*. 2024, № 3. С. 94–109.

31. Характеристика маточного стада несвицького внутрішньопородного типу українських рамчастої та лускатої порід коропа за комплексом продуктивних та репродуктивних показників / Г. А. Куріненко та ін. *Рибогосподарська наука України*. 2024. № 2. С. 76–94.

32. Куць У. С. До питання збереження генофонду галицького та несвицького внутрішньопородних типів українських порід коропів, як представників аборигенної аквакультури західного регіону України. *Сучасні світові та вітчизняні тенденції розвитку галузі тваринництва: викликали та перспективи* : XXII Всеукр. наук. конф. молодих учених і аспірантів, присвяч. 85-й річниці від дня народження академіка НААН Валерія Бурката та Дню науки в Україні : матер. Чубинське : Ін-т розведення і генетики тварин імені М.В. Зубця, 2024. С. 64.

33. Наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України № 377 від 23 листопада 2021 року «Про затвердження галицького внутрішньо – породного типу української рамчастої породи коропа».

34. Куць У. С., Куріненко Г. А. Рибницько-біологічна оцінка цьоголіток коропосазанового гібрида різного генезису. *Рибогосподарська наука України*. 2021. № 1. С. 66–79.

35. Куць У. С., Куріненко Г. А., Черник Ю. П., Оборський В. П., Добрянська О. В., Тучапська А. Я. Рибницько-біологічна оцінка помісних цьоголіток антонінсько-зозуленецьких та любінських внутрішньопородних типів української

породи коропа, вирощених за випасної технології в зоні Полісся України. *Сучасні проблеми раціонального використання водних біоресурсів* : матеріали IV Міжнародна науково-практична конф., 27 грудня 2022 р. Київ : ПРО ФОРМАТ, 2022. С. 140.

36. Аналіз рибницько-біологічних показників помісних дволіток коропа, отриманих методом синтетичної селекції в зоні Полісся України / Куріненко Г. А. та ін. *Рибогосподарська наука України*. 2025. № 1. С. 83–102.

37. Грішин Б. О., Особа І. А. Роль гібридизації у ставовому рибництві України на прикладі оцінки помісних коропів першого покоління від схрещування антонінсько-зозуленецького і любінського внутрішньопородних типів української рамчастої породи. *Ефективне функціонування екологічно стабільних територій у контексті стратегії стійкого розвитку: агроекологічний, соціальний та економічний аспекти* : матеріали I Всеукр. наук.-практ. конф., Полтава, 2016 р. С. 118–120.

38. Краснопольська О. В., Куріненко Г. А. Використання помісних коропів, отриманих з застосуванням селекційних ліній антонінсько-зозуленецьких та галицьких коропів в аквакультурі Полісся України. *Сучасні проблеми раціонального використання водних біоресурсів* : матеріали V Міжн. наук.-практ. конф., 8–9 лист. 2023 р. Київ : ПРО ФОРМАТ, 2023. С. 152–155.

39. Антонінсько-зозуленецький внутрішньопородний тип українських порід коропа як перспективна ланка Прикарпаття / Г.А. Куріненко та ін. *Рибогосподарська наука України*. 2024. № 3. С. 94–109.

40. Остапчук М.С. Характеристика показників зимостійкості помісних коропів отриманих від Любінського та Антонінсько-зозуленецького внутрішньопородного типу на першому та другому році вирощування. *Сучасні проблеми раціонального використання водних біоресурсів* : матеріали VI Міжн. наук.-практ. конф., 9–10 жовтня 2024 р. Київ : ПРО ФОРМАТ, 2024 С. 184–186.

41. Краснопольська О. В., Куріненко Г. А. Оцінка товарних кондицій помісних першого покоління антонінсько-зозуленецьких та галицьких рамчастих коропів. *Рибогосподарська наука України*. 2024. № 1. С. 89–101.

42. Краснопольська О. В., Куріненко Г. А. Характеристика реципрокних помісних антонінсько-зозуленецьких та галицьких рамчастих коропів на першому році життя. *Водні біоресурси та аквакультура*. 2022. № 2. С. 128–137.

43. Характеристика показників продуктивності однорічок коропа несвіцького зонального типу / Г. А. Куріненко та ін. *Рибогосподарська наука України*. 2023. № 2. С. 61–70.

44. Куріненко Г. А., Черник Ю. П., Попик Л. П., Сироватка Д. А. Аналіз продуктивних показників першого селекційного покоління несвіцького зонального типу коропа на першому та другому році життя. *Proceedings of the 2nd International Scientific and Practical Conference «Science and Education in Progress 2023* : Dublin, Ireland, 16–18 June. 2023. P. 185–188.

45. До апробації галицького масиву коропа / В. В Гурбик. та ін. *Рибогосподарська наука України*. 2021. № 3. С. 48–59.

Дата першого надходження рукопису до видання: 29.09.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 30.10.2025

Дата публікації: 05.12.2025